

1. strana obálky

Napoleon v boji (výrez z obrazu francúzskeho maliara 19. Horaca Verneta)

Populárno-vedecký časopis o dejinách spoločnosti

HISTORICKÁ REVUE

Vydáva vydavateľstvo KLEIO

Adresa redakcie: Historická revue
Račianska 71 (VÚZ)

832 59 Bratislava

☎ 07/ 5046 142

☎ 07/ 5046 718

fax: 07/ 254 867 – HR

Vychádza 10-krát do roka s podporou Ministerstva školstva SR.

Kontakt s redakciou medzi 10. a 14. hodinou.

ŠÉFREDAKTOR:

Doc. PhDr. František Višváder

TAJOMNÍČKA REDAKCIE:

Zuzana Takáčová

ODBORNÁ SPOLUPRÁCA:

Lenka Berová

Doc. PhDr. Miroslav Daniš, CSc.

PhDr. Katarína Hradská

PhDr. Vladimír Segeš

PhDr. Dušan Škvama

JAZYKOVÁ ÚPRAVA:

PhDr. Otília Balšínková

GRAFICKÁ ÚPRAVA:

Mgr. Lubomír Sládeček

REDAKČNÁ RADA:

PhDr. Alexander Avenarius, CSc.

PhDr. Justína Beňková

PhDr. Pavel Dvořák

PhDr. Ludovít Haraksim, CSc.

PhDr. Bohuslav Hlava, CSc.

PhDr. Jozef Jablonický, DrSc.

PhDr. Vojtech Kopčan, CSc.

PhDr. Andrej Kopčok, CSc.

Prof. ThDr. Dušan Ondrejovič

PhDr. Lubomír Pajtinka

RNDr. Ondrej Pöss, CSc.

Doc. PhDr. Michal Slivka, CSc.

PhDr. Alžbeta Sopusková

Mgr. Milan Šoka

Doc. PhDr. Herta Tkadlečková, CSc.

Prof. PhDr. Ferdinand Uličný, DrSc.

Tlač: ETERNA PRESS, spol. s r. o., Bratislava ● Rozširuje PNS a Mediaprint-Kapa ● Objednávky prijíma PNS a redakcia Historickéj revue ● Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú ● Cena výtlačku 20,- Sk ● Celoročné predplatné 200,- Sk ● Index: 91/90 ● Podávanie tlačovín povolené Riaditeľstvom pôšt v Bratislave, č. 27/96 RP zo dňa 18. 10. 1996 ● Rukopis zadávaný do tlače 9. decembra

ARTTYPO
GRAPHIC DESIGN

ARTTYPO, Riazanská 87, 831 02 Bratislava

Tel./fax: 07/ 25 55 84

OBŠAH

V útrapách i purpure

Pavol Valachovič 2—3

Mária vo víre politiky

Alexander Kurtanský 3—4

Život upísaný pedagogike

Jozef Pšenák 5—6

Kolégium so skvelou povestou

Miloslava Bodnárová 7—8

Spomienka na veľkého Malého kaprála

Dušan Špirko 9—10

O vinohradníctve z iného súdka

Ema Drábiková 11—12

Spolok svätého Vojtecha

Bystrík Tupý 13—14

Trauma generála Kuropatkina

Mojmír Staško 15—16

Pohraničný konflikt v novembri 1938

Juraj Havlíček 16—18

Štátny prevrat komunistov

Karel Kaplan 18—20

Z DEJÍN MYSLENIA

Čo videl Herodotos v Egypte

Kveta Smoláriková 20—21

DEJINY A UMENIE

Privábil hviezdy hudobného sveta

Dobroslava Medvecová 22—23

LUDIA DOBA

Vedec a humanista (Daniel Basilius)

Eva Frimmová 24—25

Človek na známkach (Jozef Murgaš)

Ivan J. Rumanovský 26—27

Diogenes z Bratislavy

Michal Eliáš 27

ALBUM SVÄTÝCH

Cirkevní otcovia

Karol Hodas 28

Povolenie od hajtmána

Juraj Janega 28

KRÍŽOVKA

MALÁ KLENOTNICA SLOV

Hic sunt leones alebo Tu sú levy

Jana Skladaná 29

KALEIDOSKOP

SLOVNÍK HISTORIKA

O NAŠICH AUTOROCH

HLASY A OHLASY

1. strana obálky:

Ukážka tzv. gotickej rytierskej zbroje zhotovenej okolo roku 1480.
Ilustrácia k článku Hriešne hry rytierske

Populárno-vedecký časopis o dejinách spoločnosti

HISTORICKÁ REVUE

Vydáva vydavateľstvo KLEIO v spolupráci
s Národným pamiatkovým a krajinným centrom

Adresa redakcie: Historická revue
Račianska 71 (VÚZ)
832 59 Bratislava
☎ 07/ 5046 142
☎ 07/ 5046 718

fax: 07/ 254 867 – HR

Vychádza 10-krát do roka.

Kontakt s redakciou medzi 10. a 14. hodinou.

ŠÉFREDAKTOR:

Doc. PhDr. František Višváder

TAJOMNÍČKA REDAKCIE:

Zuzana Takáčová

ODBORNÁ SPOLUPRÁCA:

Lenka Berová

Doc. PhDr. Miroslav Daniš, CSc.

PhDr. Katarína Hradská

PhDr. Vladimír Segeš

PhDr. Dušan Škvarna

JAZYKOVÁ ÚPRAVA:

PhDr. Otília Balšínková

GRAFICKÁ ÚPRAVA:

Mgr. Lubomír Sládeček

REDAKČNÁ RADA:

PhDr. Alexander Avenarius, CSc.

PhDr. Justína Beňková

PhDr. Pavel Dvořák

PhDr. Ludovít Haraksim, CSc.

PhDr. Bohuslav Hlava, CSc.

PhDr. Jozef Jablonický, DrSc.

PhDr. Vojtech Kopčan, CSc.

PhDr. Andrej Kopčok, CSc.

Prof. ThDr. Dušan Ondrejovič

PhDr. Lubomír Pajtinka

RNDr. Ondrej Pöss, CSc.

Doc. PhDr. Michal Slivka, CSc.

PhDr. Alžbeta Sopusková

Mgr. Milan Šoka

Doc. PhDr. Herta Tkadlečková, CSc.

Prof. PhDr. Ferdinand Uličný, DrSc.

Tlač: ETERNA PRESS, spol. s r. o., Bratislava ● Rozširuje PNS a Mediaprint-Kapa ● Objednávky prijíma PNS a redakcia Historickéj revue ● Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú ● Cena výtlačku 20,- Sk ● Celoročné predplatné 200,- Sk ● Index: 91/90 ● Podávanie tlačovín povolené Riaditeľstvom pošty v Bratislave, č. 27/96 RP zo dňa 18. 10. 1996 ● Rukopis zadaný do tlače 15. januára

ART TYP O
GRAPHIC DESIGN

ARTTYP O, Riazanská 87, 831 02 Bratislava

Tel./fax: 07/ 25 55 84

OBŠAH

Teofano a šiesti cisári

Martin Hurbanič 2-3

V tieni tureckého polmesiaca

Miroslav Daniš 3-5

Hriešne hry rytierske

Miroslav Pršala 5-7

Súdna právomoc v starej Kremnici

Zoltán Baláž 7-8

Píšuci prastrýko, maľujúci prasynovec

Zuzana Karasová 9-10

Dobrodinci, mecenáši, fundátori

Gabriela Dudeková 10-12

HISTORICKÁ REPORTÁŽ

Zabudnutá bitka

Jaroslav Coplák 12-14

Monarchia medzi nádejou a zánikom

Daniela Kodajová 14-16

Odmenené vedomosti

16

Menšinová politika veľmoci

Zuzana Poláčková 17-18

Permanentná kríza režimu

Dalibor Vlček 19-20

DEJINY A UMENIE

Slovenský Leonardo da Vinci

Michal Eliáš 21-22

LUDIA A DOBA

Šľachtic s dušou pedagóga

Bohuslav Hlava 22-23

Prvá Slovenka na Sorbone

Eva Tomková 24

ROZHOVOR s Petrom Kováčikom

O krvavej grófke polemicky, ale aj objavné

Anton Gosiorovský 25-26

V bratstve až po hrob

Zuzana Kollárová-Švorcová 26-27

Z náhradníka olympijský víťaz

Miroslav Hazucha 26-27

Z HLBIN ARCHÍVOV

List trnavského meštana ruskému cárovi

Miroslav Daniš 28

KRÍŽOVKA

29

MALÁ KLENOTNICA SLOV

Záhadný ako sfinga

Jana Skladaná 29

KALEIDOSKOP

30

SLOVNÍK HISTORIKA

31

O NAŠICH AUTOROCH

31

HLASY A OHLASY

32

Číslo z dávnej histórie 3. strana obálky

1. strana obálky

Ramesse II., malba na stene chrámu v Abú Simbele

Populárno-vedecký časopis o dejinách spoločnosti

HISTORICKÁ REVUE

Vydáva vydavateľstvo KLEIO v spolupráci
s Národným pamiatkovým a krajinárskym centrom.

Adresa redakcie: Historická revue
Račianska 71 (VÚZ)
832 59 Bratislava
☎ 07/ 5046 142
☎ 07/ 5046 718

fax: 07/ 254 867 – HR

Vychádza 10-krát do roka s podporou Ministerstva školstva SR.
Kontakt s redakciou medzi 10. a 14. hodinou.

ŠÉFREDAKTOR:

Doc. PhDr. František Višváder

TAJOMNÍČKA REDAKCIE:

Zuzana Takáčová

ODBORNÁ SPOLUPRÁCA:

Lenka Berová

Doc. PhDr. Miroslav Daniš, CSc.

PhDr. Katarína Hradská

PhDr. Vladimír Segeš

PhDr. Dušan Škvama

JAZYKOVÁ ÚPRAVA:

PhDr. Otília Balšínková

GRAFICKÁ ÚPRAVA:

Mgr. Ľubomír Sládeček

REDAKČNÁ RADA:

PhDr. Alexander Avenarius, CSc.

PhDr. Justína Beňková

PhDr. Pavel Dvořák

PhDr. Ľudovít Haraksim, CSc.

PhDr. Bohuslav Hlava, CSc.

PhDr. Jozef Jablonický, DrSc.

PhDr. Vojtech Kopčan, CSc.

PhDr. Andrej Kopček, CSc.

Prof. ThDr. Dušan Ondrejovič

PhDr. Ľubomír Pajtinka

RNDr. Ondrej Pöss, CSc.

Doc. PhDr. Michal Slivka, CSc.

PhDr. Alžbeta Sopusková

Mgr. Milan Šoka

Doc. PhDr. Herta Tkadlečková, CSc.

Prof. PhDr. Ferdinand Uličný, DrSc.

Tlač: ETERNA PRESS, spol. s r. o., Bratislava • Rozširuje PNS a Mediaprint-Kapa • Objednávky prijíma PNS a redakcia Historickje revue • Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú • Cena výtlačku 20,- Sk • Celoročné predplatné 200,- Sk • Index: 91/90 • Podávanie tlačovín povolené Riaditeľstvom pošty v Bratislave, č. 27/96 RP zo dňa 18. 10. 1996 • Rukopis zadaný do tlače 15. februára 1998

ART TPO
GRAPHIC DESIGN

ARTTPO, Riazanská 87, 831 02 Bratislava

Tel./fax: 07/ 25 55 84

OBSAH

Vládca, ktorý sa stal legendou

Eduard Čieško 2—4

Akí ľudia to boli?

Milan Hanuliak 4—5

Ozdoba slovanského východu

Martin Hurbanič 6—7

Zrod novodobej byrokracie

Kristína Kasnyíková 7—8

Meštianka po boku kráľa

Jaroslav Perniš 9—10

Osudy piesne Hej, Slováci

Igor Thurzo 10—11

Smutný príbeh cisára Maximiliána

Helena Rusnáková 12—13

Hrôzy zákopovej vojny

Peter Grossinger 13—14

Vlastenec, sprisahaneč, kontrarevolucionár...

Igor Slepčov 15—18

Osemnásť Brumaire Klementa Gottwalda

Slavomír Michálek 18—19

LUDIA A DOBA

Slovák a Slovan Juraj Ryba

Peter Matovčík 20

Ivan Thurzo — priekopník v peňažníctve

Mária Ormisová 21—22

Pán Sibírskej magistrály

Erik Dulovič 22—23

NÁZORY & POLEMIKY

Ani Svätopluk, ani Svatopluk

Ivan Rumánek 24

Z DEJÍN MYSLENIA

Rozorvaný duch Jonáš Záborský

Teodor Münz 25—26

Tatranské Švajčiarsko

František Chudják 26—27

Školstvo a kultúra Veľkej Moravy

Vladimír Michalička 27—28

MALÁ KLENOTNICA SLOV

Scylla a Charybda

Jana Skladaná 28

KRÍŽOVKA

DO VAŠEJ POZORNOSTI

Malé dejiny Malohontu

Lý. 29

KALEIDOSKOP

SLOVNÍK HISTORIKA

O NAŠICH AUTOROCH

HLASY A OHLASY

PRVÁ STRANA OBÁLKY:

Léocharésova socha lovkyně Artemis zo 4. stor. pr. n. l. (Louvre, Paríž)

Populárno-vedecký časopis o dejinách spoločnosti

HISTORICKÁ REVUE

Vydáva vydavateľstvo KLEIO v spolupráci
s Národným pamiatkovým a krajinným centrom.

Adresa redakcie: Historická revue
Račianska 71 (VÚZ)
832 59 Bratislava
☎ 07/ 5046 142
☎ 07/ 5046 718

fax: 07/ 254 867 – HR

Vychádza 10-krát do roka s podporou Ministerstva školstva SR.

Kontakt s redakciou medzi 10. a 14. hodinou.

ŠÉFREDAKTOR:

Doc. PhDr. František Višváder

TAJOMNÍČKA REDAKCIE:

Zuzana Takáčová

ODBORNÁ SPOLUPRÁCA:

Lenka Berová

Doc. PhDr. Miroslav Daniš, CSc.

PhDr. Katarína Hradská

PhDr. Vladimír Segeš

PhDr. Dušan Škvarna

JAZYKOVÁ ÚPRAVA:

PhDr. Oľília Balšíňková

GRAFICKÁ ÚPRAVA:

Mgr. Lubomír Sládeček

REDAKČNÁ RADA:

PhDr. Alexander Avenarius, CSc.

PhDr. Justína Beňková

PhDr. Pavel Dvořák

PhDr. Ľudovít Haraksim, CSc.

PhDr. Bohuslav Hlava, CSc.

PhDr. Jozef Jablonický, DrSc.

PhDr. Vojtech Kopčan, CSc.

PhDr. Andrej Kopčok, CSc.

Prof. ThDr. Dušan Ondrejovič

PhDr. Lubomír Pajtinka

RNDr. Ondrej Pöss, CSc.

Doc. PhDr. Michal Slivka, CSc.

PhDr. Alžbeta Sopusková

Mgr. Milan Šoka

Doc. PhDr. Herta Tkadlečková, CSc.

Prof. PhDr. Ferdinand Uličný, DrSc.

OBŠAH

Slasti a strasti žien v staroveku

Ján Kopina 2-4

Zakladateľ veľkolepej epochy

Peter Kuklica 4-6

Stredoveká Litva

Miroslav Daniš 6-8

Prúdy uvoľnenia a súladu

Miloš Ferko 8-9

Matej Bel a cisársky dvor

Andrej Nuoška 10-11

Radosť, nádeje – strach, sklamanie

Dušan Škvarna 12-14

Cudzinci v našom slovníku

Lubor Králik 14-15

Slováci pri urnách

Milan Podrimavský 16-17

Vojna vo východnej Afrike

Getnet Tamene 18-19

Z DEJÍN MYSLENIA

Sen je druhý život

Ľudovít Hajduk 20-21

Zásluhy generála Pellého

Marián Hronský 21-22

Maliar v krutých časoch

Lubomír Podušel 23-24

NÁZORY & POLEMIKY

Grafológia objektívna veda, alebo subjektívna pveda?

Tünde Lengyelová 25-26

Bratislavský pútnik

Vladimír Hančín 26

Pod čiernou zástavou

František Chudják 27

HISTORICKÝ KALENDÁR

28

KRÍŽOVKA

29

MALÁ KLENOTNICA SLOV

Farebné dni Veľkej noci

Jana Skladaná 29

KALEIDOSKOP

30

SLOVNÍK HISTORIKA

31

O NAŠICH AUTOROCH

31

HLASY A OHLASY

32

Svedectvo dvoch škvŕn

Eva Frická Vavrová
(obálka) 3

ART TYP O
GRAPHIC DESIGN

ARTTYP O, Riazanská 87, 831 02 Bratislava

Tel./fax: 07/ 25 55 84

1. strana obálky

Portrét čínskej ženy z obdobia dynastie Tchang, jeden z mála dodnes zachovaných kultúrnych artefaktov z Tu Fuových čias (Albert Museum, Londýn)

Populárno-vedecký časopis o dejinách spoločnosti

HISTORICKÁ REVUE

Vydáva vydavateľstvo KLEIO v spolupráci
s Národným pamiatkovým a krajinovým centrom.

Adresa redakcie: Historická revue
Račianska 71 (VÚZ)
832 59 Bratislava
☎ 07/ 5046 142
☎ 07/ 5046 718

fax: 07/ 254 867 – HR

Vychádza 10-krát do roka s podporou Ministerstva školstva SR.

Kontakt s redakciou medzi 10. a 14. hodinou.

ŠÉFREDAKTOR:

Doc. PhDr. František Višváder

TAJOMNÍČKA REDAKCIE:

Zuzana Takáčová

ODBORNÁ SPOLUPRÁCA:

Lenka Berová

Doc. PhDr. Miroslav Daniš, CSc.

PhDr. Katarína Hradská

Mgr. Martin Hurbanič

PhDr. Dušan Škvarna

JAZYKOVÁ ÚPRAVA:

PhDr. Otilia Balšínková

GRAFICKÁ ÚPRAVA:

Mgr. Lubomír Sládeček

REDAKČNÁ RADA:

PhDr. Alexander Avenarius, CSc.

PhDr. Justína Beňková

PhDr. Pavel Dvořák

PhDr. Ľudovít Haraksim, CSc.

PhDr. Bohuslav Hlava, CSc.

PhDr. Jozef Jablonický, DrSc.

PhDr. Vojtech Kopčan, CSc.

PhDr. Andrej Kopčok, CSc.

Prof. ThDr. Dušan Ondrejovič

PhDr. Ľubomír Pajtinka

RNDr. Ondrej Pöss, CSc.

Doc. PhDr. Michal Slivka, CSc.

PhDr. Alžbeta Sopusková

Mgr. Milan Šoka

Doc. PhDr. Herta Tkadlečková, CSc.

Prof. PhDr. Ferdinand Uličný, DrSc.

OBŠAH

Bronzové poklady

Václav Furmánek 2—4

Geniálne svedectvo tragických čias

Marina Čarnogurská 4—5

Muž rozhodujúceho okamihu

Vincent Múcska 6—8

Bitka na Kosovom poli

Martin Hurbanič 8—9

Pentapolitana

Tomáš Tandlich 10—11

Biele miesta čierneho kontinentu

Viera Pawliková–Vilhanová 11—13

Slovenská jar 1848

Dušan Škvarna 13—15

Šéf Úradu propagandy

Roman Krakovský 15—17

Vydržali nápor moci

Jozef Halko 17—19

ROZHOVOR s Pavlom Toufarom

V oboch smeroch času

Lenka Berová 19—20

LUDIA A DOBA

Nerozvinutý talent Michala Rotaridesa

Erika Brtáňová 20—21

Slovenský Schubert (M. Schneider–Trnavský)

Peter Caban 22—23

Vzdelávanie po páde Veľkej Moravy

Vladimír Michalička 23

Lesy pod ochranou

Pavel Zdycha 24

Márna snaha grófa Aponiho?

Peter Králik 25

Bulharskí Slovinci a konflikty na Balkáne

Slavko Churý 26

STOPY ZAVIATE ČASOM

Štefan Závodník

Róbert Ambroš 27

HISTORICKÝ KALENDÁR

KRÍŽOVKA

MALÁ KLENOTNICA SLOV

Bartolomejská noc

Jana Skladaná 29

KALEIDOSKOP

SLOVNÍK HISTORIKA

O NAŠICH AUTOROCH

HLASY A OHLASY

ART TYP O

GRAPHIC DESIGN

ARTTYP O, Riazanská 87, 831 02 Bratislava

Tel./fax: 07/ 25 55 84

1. STRANA OBÁLKY.

Portrét Fridricha II. veľkého od J. G. Glumeho z roku 1701

Populárno-vedecký časopis o dejinách spoločnosti

HISTORICKÁ REVUE

Vydáva vydavateľstvo KLEIO v spolupráci
s Národným pamiatkovým a krajinovým centrom.

Adresa redakcie: Historická revue
Račianska 71 (VÚZ)
832 59 Bratislava

☎ 07/ 5046 142

☎ 07/ 5046 718

fax: 07/ 254 867 – HR

Vychádza 10-krát do roka s podporou Ministerstva školstva SR.
Kontakt s redakciou medzi 10. a 14. hodinou.

ŠÉFREDAKTOR:

Doc. PhDr. František Višváder

TAJOMNÍČKA REDAKCIE:

Zuzana Takáčová

ODBORNÁ SPOLUPRÁCA:

Lenka Berová

Doc. PhDr. Miroslav Daniš, CSc.

PhDr. Katarína Hradská

Mgr. Martin Hurbanič

PhDr. Vladimír Segeš

PhDr. Dušan Škvarna

JAZYKOVÁ ÚPRAVA:

PhDr. Otilia Balšínková

GRAFICKÁ ÚPRAVA:

Mgr. Lubomír Sládeček

REDAKČNÁ RADA:

PhDr. Alexander Avenarius, CSc.

PhDr. Justína Beňková

PhDr. Pavel Dvořák

PhDr. Ľudovít Haraksim, CSc.

PhDr. Bohuslav Hlava, CSc.

PhDr. Jozef Jablonický, DrSc.

PhDr. Vojtech Kopčan, CSc.

PhDr. Andrej Kopčok, CSc.

Prof. ThDr. Dušan Ondrejovič

PhDr. Lubomír Pajtínka

RNDr. Ondrej Pöss, CSc.

Doc. PhDr. Michal Slivka, CSc.

PhDr. Alžbeta Sopusková

Mgr. Milan Šoka

Doc. PhDr. Herta Tkadlečková, CSc.

Prof. PhDr. Ferdinand Uličný, DrSc.

OBSAH

Génius spred tisícročí

Lubomír Bajus 2-3

Nadšení vlastenci – bojovní občania

Miloš Ferko 4-5

Dal Prusku punc veľmoci

Dušan Uhlíř 6-7

Aj knihy majú svoje osudy

Mária Alžbeta Belajová 8-9

Nešťastný syn krásnej Sissi

Jaroslav Perniš 9-10

Predstavy o magickej sile

Katarína Habovštiaková 11-13

Hitlerove politické začiatky

Marek Meško 13-15

Kríza režimu bez východiska

František Chudják 15-16

Antihrdina Oskar Schindler

Miloslav Čaplovič 17-18

Poľný kaplán ruského generála

Zdenko Ďuriška 19-20

DEJINY A UMENIE

Schubertove pobyty v Želiezovciach

Ludovít M. Vajdička 20-22

KLENOTNICA SLOV

Diogenov sud

Jana Skladaná 22

NÁZORY & POLEMIKY

Stalinov šakal v dokumentoch

Andrej Ferko 23

ANKETA

1968

Pripravil Vladimír Segeš 24-25

Kollárove úvahy nad falzom

Pavol Žigo 26

STOPY ZAVIATE ČASOM

Drotársky kráľ

Róbert Ambroš 27

DO VAŠEJ POZORNOSTI

Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť

D. Š. 27

HISTORICKÝ KALENDÁR

28

KRÍŽOVKA

29

Všeslovenské slovníky Jána Koiša

Michal Eliáš 29

KALEIDOSKOP

30

SLOVNÍK HISTORIKA

31

O NAŠICH AUTOROCH

31

HLASY A OHLASY

32

Prvá bezplatná škola v Európe

Viliam Judák 3 (obsa) 3

ART TPO
GRAPHIC DESIGN

ARTTPO, Riazanská 87, 831 02 Bratislava

Tel./fax: 07/ 25 55 84

Politika na štyroch nohách / Martin Slobodník	2
Matka kráľov / Jaroslav Perniš	4
Prvý národnopolitický orgán Slovákov / Dušan Škvarna	8
Chystaný únos Andreja Hlinku / Mečislav Borák	9
Nositelky Nobelovej ceny mieru / Zuzana Poláčková	11
Jubilejné roky / Viliam Judák	13
ROZHOVOR	
s Mariánom Hronským	
Nielen o Trianone / Vladimír Segeš	14
STOPY ZAVIATE ČASOM	
Gregor Friesenhof / Róbert Ambroš	15
Z DEJÍN MYSLENIA	
Samovražda očami filozofov / Peter Kerecman	16
ĽUDIA A DOBA	
Thomas Paine – nespratný politik / Milan Zigo	18
DEJINY A UMENIE	
Tajomstvá zachytenia pohybu / Zuzana Karasová	20
Meč – pradávny symbol odvahy a rytierskosti / Mária Jenčová	21
ANKETA	
1968 / Pripravil Vladimír Segeš	22
NÁZORY & POLEMIKY	
O Stalinovi, Benešovi a šakaloch v historickej publicistike / Jan Rychlík	24
REGIONÁLNE DEJINY	
Bola v Handlovej sklárska huta? / František Záni	26
HISTORICKÝ KALENDÁR	
ÚVAHA	
Merané Rímom / Juraj Hocman	28
KRÍŽOVKA	
MALÁ KLENOTNICA SLOV	
Ariadnina niť / Jana Skladaná	29
KALEIDOSKOP	
SLOVNÍK HISTORIKA	
O NAŠICH AUTOROCH	31
HLASY A OHLASY	32

Slovo na rozlúčku

Nepopieram, bolo to dlhé a ťažké rozhodovanie. Ťarcha rokov, zdravotné problémy a únava napokon zvíťazili nad vôľou pokračovať vo vydávaní Historickej revue a prinútili ma odovzdať štafetu mladším.

Takmer deväťročná práca v redakcii mi prinášala veľké potešenie, obohatila ma o množstvo nezapudnutelných zážitkov, naplňala novým poznávaním, najmä však pocitom užitočnosti. Oblúbil som si každodenný redakčný ruch, kontakty s vnímavými čitateľmi, ktorí nás stovkami listov, telefonátov i osobnými návštevami inšpirovali a povzbudzovali, vážil som si stretnutia s múdrymi autormi, ktorí zabezpečovali časopisu vysokú kvalitu, spoznal som rozporuplné postoje finančne mocných vo vzťahu k popularizácii našich dejín i nevraživosť ľudí, ktorí si históriu ešte vždy pletú s politikou alebo rozprávkami. Domnievam sa, že napriek mnohým, najmä ekonomickým prekážkam sa nášmu redakčnému kolektívu a jeho spolupracovníkom podarilo v popularizácii jednej z najkrajších vied vytvoriť na Slovensku novú tradíciu, oslovit' všetky generácie i vrstvy obyvateľstva a výdatne prispieť k rozširovaniu historických poznatkov medzi tými, čo im dejiny učarovali. Ďakujem všetkým, ktorí od prvého po osemdesiate číslo Historickej revue toto úsilie svojou ochotou, nadšením a umom podporili.

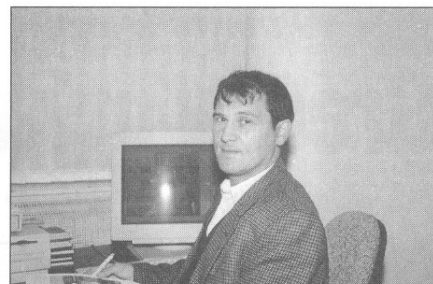
Rozlúčky bývajú väčšinou trúchlivé. Môj smútok z odchodu však znižuje presvedčenie, že Historickú revue zanechávam v spoľahlivých rukách, že nové vedenie redakcie, staronoví redaktori a najmä vydavateľ uskutočnia všetky plány na jej zdokonalenie, ktoré sa mne už nepodarili zrealizovať, že jej úroveň sa bude zvyšovať tak, aby nielen vynikajúcim obsahom, ale aj formou naďalej spĺňala očakávania čoraz náročnejšieho čitateľa. K tomu im želim veľa potrebnej vytrvalosti, cielavedomosti, entuziazmu, nevyčerpatelnú zásobu tvorivých síl a čoraz viac a viac čitateľov.

Doc. PhDr. František Višvader,
bývalý šéfredaktor a vydavateľ
Historickej revue

HR HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Grécky mýtus v archaickom a klasickom veku / Ján Dvorský	2
Osvietený cisár / Ivan Rumánek	4
Privilegovani po boku kráľa / Mária Kohútová	6
Robin Hood severských morí / Dušan Segeš	8
Slovenská národná myšlienka v rokoch 1830 – 1850 / Pieter C. van Duin	9
Viliam Pauliny-Tóth a voľby na Dolnej zemi / Ján Podhradský	11
Voliči a ich strany / Milan Zemko	12
Ako Karol Sidor čakal na dohodu / Xénia Šuchová	14
Tragický september / Tomáš Klubert	16
ROZHOVOR	
s Dušanom Deákom O Indii, krajine kást, tradícií a mýtov / Miroslav Daniš	18
NA SLOVÍČKO,	
pán Ľudovít Števo / Lenka Berová	19
Z DEJÍN MYSLENIA	
Pesimizmus vo filozofii dejín (Oswald Spengler) / Tomáš Valent	20
DEJINY A UMENIE	
Kritika humorom / Zuzana Ševčíková	22
ZA KATEDROU	
Karikatúra, historický prameň vo výučbe dejepisu / Viliam Kratochvíl	24
ANKETA	
Čo stratili a čo získali Slováci v roku 1918 / Katarína Hradská	26
Z HLBIN ARCHÍVOV	
Krviprelievane v Černovej / Slavko Churý	28
STOPY ZAVIATE ČASOM	
Zabudnutý štiavnický rodák Andrej Wolny / Ivan Pišút	30
Kto odpočúval biskupov? / Jozef Hal'ko	31
Kubikova báseň o Alžbete Bátoriovej / Michal Eliáš	32
HISTORICKÝ KALENDÁR	
KRÍŽOVKA	
MALÁ KLENOTNICA SLOV	
Ikarov let a pád / Jana Skladaná	33
KALEIDOSKOP	
SLOVNÍK HISTORIKA	
O NAŠICH AUTOROCH	
HLASY A OHLASY	

Slovo na cestu

Šíriť múdrosť histórie je poslanie a pocta pre každého, ku komu sa nakloní jej priazeň. Historická revue má veľmi výstižné krédo: Časopis, ktorého hodnotu nemôže zničiť čas, pretože čas je jeho obsahom.

A relativita času v sebe skrýva dozrievanie nových podôb, nové kvasenie, nové myšlienky. Naša revue košatie a v jej korune neustále dozrieva múdrosť dejín. Iba sebaopoznávanie národa a všetkého, čo sa okolo nás deje a dialo, vedie k sebazdokonaľovaniu a skultúrňovaniu. Naším poslaním je nielen žiť, ale i poznávať svoju minulosť. Iba tak môžeme zistiť, či sme práve dnes neochoreli na chorobu, ktorú sme už niekedy prežili. Poznávanie histórie pôsobí ako psychoterapeutický liek. Pomáha rásť, liečiť neistotu a nájsť odpoveď na otázku, kto sme a kam spejeme.

História je jedným z kľúčov pri hľadaní mnohorakých hodnôt v putovaní života za smrťou. Dokáže položiť na misky váh správny pomer dobra a zla, toho, čo musíme a čo smieme, čo nám patrí a čo nepatrí.

Som rád, že Historická revue je už ôsmy rok spoločnou múdrosťou našich autorov, redaktorov, spolupracovníkov a čitateľov. Som rád, že mi jej nezničiteľný čas na chvíľu zveril žezlo šéfredaktora. Nech je tá chvíľa čo najdlhšia. Viem, že slová úvodníkov v sebe nesú istý nádych nezvyčajnosti, a keďže sú to živé slová, dovoľm si na záver vysloviť jednu živú poznámku a vyznanie. S bývalým šéfredaktorom, docentom Františkom Višváderom, som sa spoznal ešte ako študent v roku 1981. Bola to i jeho múdrosť, ktorá naplnila študentskú túžbu po slobodnej myšlienke. O pár rokov sme sa stali kolegami na katedre všeobecných dejín. Kolegialita, priateľstvo, súdržnosť, ktoré sa vymykajú z osídľ časa, sa naplnili i v spoločnej redakčnej práci v Historickí revue. Som rád, že som prevzal žezlo šéfredaktora práve z rúk docenta Višvádera.

M. Daniš

doc. PhDr. Miroslav Daniš, CSc.
šéfredaktor Historické revue

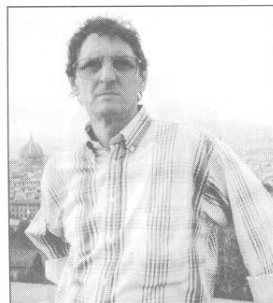
HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Konštantín Veľký a kresťanstvo /Viliam Judák	2
Čierna metla ľudstva /Tünde Lengyelová	4
Dedičstvo Irokézov /Anton Sásik	6
Krištof Kolumbus a jeho Nová India /Ludovít Hajduk	8
Peniaze v Tibete /Martin Slobodník	10
Mesto a cechy /Milena Ostroľucká	12
Melánia Zičiová-Ferrarisová /Zuzana Karasová	14
HISTORICKÝ KALENDÁR	15
Protiurbanovské jarmočné piesne z roku 1848 /Pavel Horváth	16
Hudobné žezlo Jána Levoslava Bellu /Adriana Ezrová	17
Športovci proti hnedému moru /Miroslav Bobrík	18
Ústavná listina 1. ČSR /Natália Krajčovičová	20
Slovensko očami ruského vyslanca /Dagmar Čierna-Lantayová	22
Osudy jednej reformy /Pavol Petruš	24
ZA KATEDROU	
Simulačné hry o výučbe dejepisu /Viliam Kratochvíl	26
Z DEJÍN MYSLENIA	
Učenec protikladov (D'Alembert) /Milan Zigo	28
REGIONÁLNE DEJINY	
Štiavnické bane v stredoveku /Peter Cengel	30
NOVINKY NA KNIŽNOM TRHU	31
DEJINY A UMENIE	
Kráša na stole /Andrea Kučerová	32
KRÍŽOVKA	33
MALÁ KLENOTNICA SLOV	
Prispejte aj vy svojou hrivnou /Jana Skladaná	33
KALEIDOSKOP	34
SLOVNÍK HISTORIKA	35
O NAŠICH AUTOROCH	35
HLASY A OHLASY	36

1. strana obálky: Krištof Kolumbus slávnostne preberá 12. 10. 1492 bahamský ostrov San Salvador do španielskeho vlastníctva (ilustrácia z knihy Grand Voyages, 1594)

Za zdravý spomienkový optimizmus

História má priam plejádu styčných bodov s viacerými vedami. Na súvzťažnosť či paralely medzi históriou a medicínou sa doposiaľ nevelmi poukazovalo. Vonkajší i vnútorný súvis tu však jestvuje, a to v nemalej miere. Tak ako lekár diagnostikuje pacienta v záujme stanovenia optimálnej liečby, čiže so zámerom pomôcť mu, tak aj historik skúma jedincov i spoločnosť v minulosti, aby na základe čo najpresnejšej „historickej diagnózy“ čiže všestranného zistenia a analýzy (dobrá, zlá a vlastne všetkého, čo bolo, čo sa udialo) nepriamo alebo aj otvorene vytýčil smer a formy zdravého vývoja človečenstva.

História, presnejšie dejepis, teda je rovnako ako medicína exaktnou vedou, hoci to každému – najmä neodborníkovi – na prvý (povrchný) pohľad nemusí byť zrejmé. Historici najlepšie vedia, že minulosť je nemenná, aj keď sa dá vykladať rôzne. Pôsobenie šarlátanov v dejepisectve je síce zhubné, predsa však len nemá natoľko tragické a rukolapné následky ako v lekárskejších vedách. Zaiste by sa dalo uviesť ešte mnoho podobných súvislostí, no zastavím sa aspoň pri jednej. Týka sa spomienkového optimizmu. Podstatou tohto javu, s ktorým sa narába najmä pri skupinovej či individuálnej terapii v rámci psychológie i psychiatrie, je skutočnosť, že každý človek si s odstupom času spomína na minulé udalosti zo svojho života v lepšej, ba neraz až v zidealizovanej podobe. Zjednodušene povedané, človek na zlé zväčša zabúda, resp. prežité záporné veci časom precitňuje čoraz s menšou intenzitou, keďže ich postupne prekrýva množstvo iných skúseností. Na druhej strane sa mu zasa zapamätané pekné a dobré životné zážitky javia spravidla krajšie, než tomu naozaj bolo.

Je zaujímavé, že hoci spomienkový optimizmus je v podstate vlastný každému zdravému jednotlivcovi (na základe autopsie sa nachádza v jeho individuálnom historickom vedomí), ako relevantný jav neprešiel do kolektívneho historického vedomia slovenského národa. Rozbor tejto skutočnosti spolu s analýzou historického vedomia slovenského národa by si zaslúžil omnoho väčšiu a najmä všestrannejšiu pozornosť, presahuje však rámec vymedzeného priestoru. Nejednen slovenský profesionálny historik musí s ľútosťou konštatovať, že historické vedomie nášho národa nie je veľmi zdravé, objektívne nereflektuje historickú skutočnosť. Prevládajúci pocit bolestivosti a spomienkový pesimizmus nezodpovedajúci historickej pravde sa však dajú liečiť. Príčinou pokriveného povedomia je najmä skutočnosť, že s každým prichádzajúcim režimom sme ten predchádzajúci zavrhlí, čo by nebolo až takou chybou, keby sme to neboli urobili s takmer príkladnou dôslednosťou. Spolu so zavrnutím sme sa totiž takmer vždy aj zriekli predchádzajúcej minulosti, vygumovávali sme (alebo nám?) ju z vedomia. Historické vedomie slovenského národa uspokojovali v duchu dobových ideológií a potrieb tak ako málokedy. Za posledné polstoročie v ňom najviac dominovala pokora a poníženie, plebejskosť a chudoba, čo sa v duchu hesla „Proletári všetkých krajín, spojte sa!“ vydávalo takmer za cnosť, vzor, ideál. Akoby sa pritom zabudlo, že slovenský národ kedysi pozostával nielen z bezprávnych ubiedencov, ale aj z boháčov ducha i statkov, že aj Slováci majú bohatú a dávnu minulosť, ktorú v časovej kontinuite tvorí tak vlastný slovenský, ako aj česko-slovenský, uhorský a veľkomoravský dejinný rozmer. Nebojme sa tohto priznania, veď z neho tiež vyplýva opačná téza, že totiž česko-slovenské, uhorské a veľkomoravské dejiny majú svoj slovenský rozmer. A v tomto rozmerovom doplnení historického vedomia Slovákov nemôže chýbať ani zdravý kolektívny spomienkový optimizmus. Prítom však nesmie prerásť do ďalšieho extrému – veľikášstva, ktoré do nášho povedomia zasievajú mnohé najnovšie tvrdenia rôznych kvázihistorikov a „vykopávačov práva“.

Vladimír Segeš

PhDr. Vladimír Segeš
zástupca šéfredaktora Historickej revue

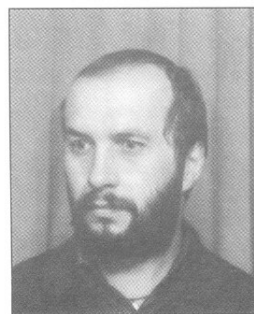
HR HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Cesty starých Inkov / Bohuš Klein	2
Kráľ opradený legendami / Martin Chudík	4
Začiatky pražskej univerzity / Michal Svatoš	6
Girolamo Savonarola – osobnosť renesančného svedomia / Olga Pažitková	8
História a súčasnosť sikhizmu / Jozef Terem	10
Posolstvo za Hviezdou severu / Miloš Ferko	12
Mikuláš Zrinský a Slovensko / Peter Macho	14
Ferdinand Písecký / Ladislav Takáč	16
Poľsko v sovietskom bloku / Jozef Marušiak	18
ROZHOVOR	
s Tonym Thornom	
Bátorička očami Angličana / Tünde Lengyelová	20
REPORTÁŽ	
Ostrov obchodu a otrokov (Gorée) / Adelaida Mezeiová	21
ZA KATEDROU	
Novoveké otroctvo / Adelaida Mezeiová	22
Z DEJÍN MYSLÉNIA	
Slovenské osvietenstvo o prirodzených právach človeka / Teodor Münz	24
LUDIA A DOBA	
Veľký učenec a veľký kresťan Blaise Pascal / Dušan Jedinák	26
Z HLBIŇ ARCHÍVOV	
Cesty za lepším životom / Slavko Churý	27
Podoby a premeny zápasenia / Igor Machajdík	28
REGIONÁLNE DEJINY	
Z najstarších dejín Zvolenskej Slatiny / Milan Majtán	30
NOVINKY NA KNIŽNOM TRHU	
ALBUM SVÄTÝCH	
Biskup z Mýry / Peter Kuklica	32
KRÍŽOVKA	
MALÁ KLENOTNICA SLOV	
Chlieb a hry / Jana Skladaná	33
KALEIDOSKOP	
SLOVNÍK HISTORIKA	
O NAŠICH AUTOROCH	
HLASY A OHLASY	

1. strana obálky: Guy z Luisignanu pred sultánom Saladinom po bitke pri Hattine roku 1187. Ajjúbovský sultán Egypta porazil križiacke vojsko a dobyl Jeruzalem

Nepoučenie z dejín

„Dejiny, to je príliv a odliv, večný vzostup a pokles. Žiadne právo nikdy nie je vybojované navždy a žiadna sloboda nie je zaistená proti násiliu, ktoré vždy znova mení svoju tvárnosť. Vždy znova bude ľudstvu upieraný každý pokrok a aj naj-samozrejmejšie veci budú spochybňované. Práve vtedy, keď slobodu chápeme ako návyk, a nie ako naj-svätejšie vlastníctvo, vyrúti sa z tmy pudového sveta tajomná sila, aby ju znásilnila. Vždy, keď sa ľudstvo príliš dlho a príliš bezstarostne teší z mieru, zmocňuje sa ho nebezpečná zvedavosť po opojení silou a dostáva zločinnú chuť na vojnu. Človek sa z vlastnej minulosti nikdy nedokáže poučiť.“

Takto sformulovanými myšlienkami sa Stefan Zweig pokúsil vystihnúť amplitúdy dejín ľudstva. Generácia ľudí žijúca na prahu tretieho tisícročia je bohatšia o skúsenosti z ďalších prílivov a odlivov z minulosti dávnejšej i celkom nedávnej. Môžeme byť optimistickejší ako slávny nemecký spisovateľ? Stačí sa obzrieť späť na celé dvadsiate storočie. Napokon, už vlastne takmer dozrel čas na jeho hodnotenie. Ako z nášho pohľadu vyzerá cesta, ktorou ľudská civilizácia prešla za uplynulých sto rokov? Na storočie rozvoja techniky, civilizácie, na storočie úžasných objavov i premien by mohol byť každý človek hrdý. Avšak na druhej strane je tu desivá bilancia obetí zapríčinených najrôznejšími konfliktmi toho istého storočia. Výsledkom pôsobenia rôznych ideí pod pláštikom nacionalizmu, socializmu, národného socializmu, civilizácie, demokracie, ľudovej demokracie či štátnych a ekonomických záujmov bolo utrpenie stoviek miliónov. Naše storočie sa zaslúžilo o zdevastovanie celých ľudských pokolení a – čo je rovnako smutné – aj obrovských plôch našej planéty. A čo naša súčasnosť? Nie je azda po tom všetkom príliš bezstarostná? Alebo je nám sloboda natoľko samozrejma a mierom sme už akoby unavení? Spisovateľ Zweig nás varuje. Ak sú dejiny učiteľkou života, vyzerá to tak, že ľudia sa z vlastnej minulosti ničomu nenaučili. Má teda skeptické tvrdenie Stefana Zweiga o neschopnosti ľudstva poučiť sa na vlastných chybách trvalú platnosť?

Ivan Mrva

PhDr. Ivan Mrva, CSc.
vedecký pracovník Historického ústavu SAV